

DUPKA GYÖRGY

„ÉN ISTENEM, A KERESZTET VÁLLAINKRÓL VEDD LE!”

TRAGIKUS SORSÚ KÁRPÁTALJAI GULAG-ELÍTÉLTEK,
MÁRTÍROK PANTEONJA, 1944–1970

IV. rész

„Igazán csak azok halnak meg, akiket elfelednek.”

5. AZ MVSZ HATÁRŐR HADSEREG KÁRPÁTALJAI KATONAI HADBÍRÓSÁGA

Az MVSZ Határőr Hadsereg Kárpátaljai Katonai Hadbíróságához hasonlóan az MVSZ Határőr Hadseregének Lvovi Körzeti Hadbírósága is „besegített” a magyar patrióták Gulág-lágerbe küldésébe.

Az NKVD fekete listájára helyezett 3 kárpátaljai lakos egyike a szkolei születésű **Czébely Károly**¹ (1899), aki a técsői járási Tarackraszna magyar közhivatalnok volt. A testület 1946. július 22-én 10 év szabadságvesztéséről határozott. **Csajkovic Bélat**² (1893), a huszti járási Visk tanítóját 1946. április 13-án 7 év szabadságvesztésre ítélte. **Szekszer Erzsébet**³ (1902) munkácsi varrónő ügyében 1948. április 20-án 10 év volt a bírói döntés. Az USZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége felülbíralva a korábbi judíciomot 1954. október 11-én 7 év és 6 hónap szabadságvesztésre módosította. Bűncselekmény hiányában őket is rehabilitálták.

Mindenekelőtt „gyorsított eljárással”, 1951. augusztus 19. – október 9. között 16, a hadifogolytáborból kiemelt magyar honvédre 25 év szabadságvesztést szabtak ki, ami egyenlő volt a halálos ítélettel. Az NKVD és a SZMERS nyomozói hamis vádakkal háborús bűnösnek aposztrofálták őket, mert csendőrként 1938–1944 között Kárpátalja különböző településein

¹ Dovhanics–Hlanta–Korszun: Rehabilitovannaja Isztorijej Zakarpatszka Oblaszty, rövidítve: RIZO, I. Uzsgorod, 2003. 273. A továbbiakban RIZO, I. 2003...

² RIZO, I. 2003. 731.

³ RIZO, I. 2003. 631.

teljesítettek szolgálatot. A későbbiekben a szovjet büntetés-végrehajtási börtön-táborokból amnesztiával szabadultak. A politikai elítélteket bizonyított bűncselekmény hiányában rehabilitálták, visszanyerték becsületüket. A jogtalan hadbírói döntéseket az alábbi 25 évre elítélt hadifoglyok esetében semmisítették meg, akiknek további sorsukról nincs adat:

Elítélt hadifogoly	Születési hely	Év
BOKOR István	Dunaföldvár	1914
BÖSZÖRMÉNYI Zoltán	Győr	1920
BUKSA László	Gladin	1916
BERNARD István	Bujdos	1920
BORI István	Adony	1913
CIRÁNKI József	Kótaj	1915
CSEME Lajos	Baranyahidvég	1908
CSIGAJ István	Nyírmihálydi	1918
GAZSI István	Pere	1915
GULYÁS Márton	Mezőkövesd	1909
HARGITAI (Hogeman) István	Püspökszenterzsébet	1905
HUNYADI Imre	Zsák	1904
KOVÁCS Mihály	Oros	1915
ÓNODI János	Kemecse	1919
SOMOGYI Sándor	Tiszaroff	1911
SZALKAI József	Korpád	1914

A lista Dupka György összeállítása a Dovhanics–Hlanta–Korszun 2003, I. könyv alapján.

6. A KÁRPÁTMELLÉKI KATONAI KÖRZETI HADBÍRÓSÁGA

A Kárpátmelléki Katonai Körzet Hadbíróháza (a továbbiakban KKK Hadbíróháza) számlájára csupán 5 kárpátaljai ügye írható. Ebből egy főre ki-mondták a halálos verdiktet. Nevezetesen **Plesa Mihályt** (1930), a munkácsi középiskola tanulóját 1950. augusztus 18-án golyó általi halálra ítélték. Az

SZSZKSZ Legfelső Bíróságának Elnöksége felülbírálv a korábbi döntést 1956. október 26-án 20 évi szabadságvesztésre mérsékelte.⁴

Politikainak minősített bünökért az USZSZK BTK 54. § (8). (11). pontjai alapján egyenként az ungvári **Szuperák Bélát**⁵ (1919), a megyei sportbizottság tervezési-pénzügyi osztályának vezetőjét 1946. december 2-án 15 évi; **Eider Pétert**⁶ (1913), a beregszászi járási Gát tanítóját 1948. február 8-án 15 évi; **Popovics Mihályt*** (1925), Nyíresújfalú gazdálkodóját 1950. december 18-án 15 évi; **Cseke Ferenc**⁷ (1913) iványi (Ivanyivci) molnárt 1952. január 4–6-án 25 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A molnár esetében kiszabott büntetést 1955. december 10-én 6 év szabadságvesztésre mérsékelte. Rehabilitálták őket, de további sorsuk ismeretlen.

Az MVSZ Határőr Hadseregének Kijevi Körzeti Hadbírósa szintén 3 kárpátaljai ügyét tárgyalta meg. A munkácsi származású **Langbauer Leonyid**⁸ (1926) német nemzetiségű sorkatona 1949. május 28-án 10 évet kapott. 1955. január 21-én ez a testület korábbi bírói döntését 5 év szabadságvesztésre mérsékelte. **Dolinszki József**⁹ (1929) beregrákosi gazdálkodó ügyével két ízben is foglalkoztak. Elsőfokon 1951. december 28-án 10 évre, majd másodfokon 1952. június 18–21-én büntetését 25 év kényszemunka letöltésére emelte. **Bara Sándor**¹⁰ (1904) munkácsi járási kajdanói (Kajdanovo) kolhoztag ügyében 1953. szeptember 16-án 25 év szabadságvesztésről hozott szigorú döntést. Ők is az MVD ITL zord éghajlatú szibériai Gulág-táboraiba kerültek. Visszatérésükről nincs adat.

7. AZ SZSZKSZ ÁLLAMBIZTONSÁGI MINISZTERIUMÁNAK KÁRPÁTALJAI KÜLÖNTANÁCSA

Az NKVD/KGB Kárpátalján is létrehozta rögtönítélő Különtanácsát. Az eddig feltárt adatok szerint 1947–1951-ben számos kárpátaljai polgárt előre megtervezett politikai koncepciók perек lefolytatása után hurcoltak el a Szovjetunió börtöneibe, Gulág-lágerekbe és a száműzöttek munkatelepére.

⁴ RIZO, I. 2003. 566.

⁵ RIZO, I. 2003. 661.

⁶ RIZO, I. 2003. 329.

⁷ RIZO, I. 2003. 742.

⁸ RIZO, I. 2003. 438.

⁹ RIZO, I. 2003. 319.

¹⁰ RIZO, I. 2003. 172.

A letartóztatási hullám során 1938–1944-ben a magyar világban vállalt közszerepük miatt érintett értelmiségieket, közhivatalnokokat és másokat a következő „ellenforradalmi, szovjetellenes bűncselekményekkel” vádolták meg és ítélték el: hazaárulás, kémkedés, terrorcselekmény, diverzió, rongálás, szabotázs, szovjetellenes összeesküvés, szovjetellenes agitáció, lázadás és politikai banditizmus, hazaárulók családtagjai, társadalmilag veszélyes elem, Volksbund szervezet tagja, az aposztáziát megtagadó görögkatolikus pap stb.

Azt csak tüzetesebb, levéltári kutatásokból tudhatjuk meg, hogy a koncepciós perek folyamán hány személyt fosztottak meg szabadságától Kárpátalján.

Az eddig feldolgozott adatok 82 magyar, német, magyarbarát ruszin és más nemzetiségű meghurcolt személyt érintenek. Szám szerint 21 főt 25 évre, 39-et 10, 14-et 5, 5-öt 8, 2-öt 7 és egy főt 3 évre ítélt. Kilenc személy esetében a büntetés mértéke nem ismeretes. Érdekes, hogy a kanadai születésű **Faingel Margit** (1915) őrdarmai háztartásbeli lakos elkerülte a bírósági tárgyalást, őt 1949. augusztus 6-án kényszergyógykezelésre irányították.

A hadbíróóság legszigorúbb döntése 21 patriótára (papok, köztisztviselők, munkások, mozdonyvezetők, tűzoltók, molnárok, gazdálkodók stb.) vonatkozott, akikre egyenként 25 évi szabadságvesztést szabtak ki.

Ebbe a kontingensbe egy római és három görögkatolikus lelkipásztor került, akiknek meghurcolása a két egyház híveit erősen megrendítette, félelembé taszította.

Az egyik ismert főpap az ungvári születésű **dr. Pásztor Ferenc**¹¹ (1880) beregszászi római katolikus plébános-főesperes, vikárius. Letartóztatása után, az 1949. március 2-i első kihallgatáson Pásztor Ferenc így vall papi tevékenységéről: „*A hívők és ifjúság körében nevelői munkát végeztem a magyar nemzeti érdekek védelmében. Anyagi hozzájárulással segítettem a beregszászi magyar iskola felépítését.*”¹²

Egy későbbi kihallgatásban a következő olvasható: „*Kárpátalja megszállása után nyílt szovjetellenes tevékenységet én nem folytattam. A lelkipásztorok között a katolikus egyháznak a pravoszláv egyházzal való egyesítése kérdésében nemtetszésemet fejeztem ki. Hűséges vagyok a vallásomhoz és a Vatikánhoz.*

¹¹ RIZO, I. 2003. 548.

¹² Dupka György: Egyházüldözés Kárpátalján... Szolyvai Emlékparkbizottság-Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2017. 11. A továbbiakban: Dupka, 2017...

Elégedetlenségemet fejeztem ki abban is, hogy a szovjet hatalom elválasztotta az egyházat az iskolától. Meggyőződésem, hogy a gyermekeket vallásosan kell nevelni.”¹³

Az ungvári börtönben két hétig tartó, kimerítő, mindennapos, éjszakai vallatások után a kihallgató tiszt a következő jelentést teszi: „*Pásztor Ferenc még nem tett őszinte beismerést a szovjetellenes tevékenységet és a külföldi kapcsolatait illetően, ezért továbbra is szükséges vallatni. A kihallgatások további helyszínéül a Kijevi Állambiztonsági Szervek börtönét jelöljük meg.*”¹⁴

Pásztor Ferencet négy hónapig vallatták a kijevi börtönben. 1949. július 6-án 25 évi szabadságvesztésre ítélték. Ezután Szibériába, a Bajkál-tó melletti javító-munkatáborba deportálták.

Az irkutszki területi Ozernij 20-as táborban (Tajset és Bratszsk között) halálra dolgoztatták, 1950 októberében végelgyengülésben halt meg. 1989-ben rehabilitálták.

A beregszásziak a vikárius tiszteletére emléktáblát, mellszobrot állítottak, róla nevezték el a közösségi házat, az évente kiosztásra kerülő díjat stb.

Nyájától megfosztották a másik főpapot, **Chira Sándor**¹⁵ (1897–1983) ungvári kano-nokot is, aki egyszemélyben köztisztületnek örvendő teológiai tanár, nagy tudású székeskáp-talani görögkatolikus vikárius és a Vatikánhoz hű szentszéki tanácsos, pápai káplán és pápai prelátus, titokban felszentelt püspök volt.

A meghurcoltatása akkor kezdődött, amikor a Vörös Hadsereg egységei kíséretében Ungvárra is bevonult **Pronyin** vezérőrnagy, a 4. Ukrán Front Politikai Főcsoportfőnökségének parancsnoka, a későbbiekben ő vezette a „*Kárpátontúli Ukrajna népe által a Szovjet Ukrajnával való egyesülés érdekében vívott*” propagandaharc központi irányítását. Többek között nyíltan megírta feletteseinek egyik 1945. július 10-én keltezett jelentésében¹⁶,

Dr. Pásztor Ferenc.

Forrás: <http://regi.mindszenty.katolikus.hu>

¹³ Dupka, 2017. 11.

¹⁴ Melega Gabriella Anna OP: Új források az üldözött kárpátaljai római katolikus papokról. http://regi.mindszenty.katolikus.hu/vh57/57_1.html

¹⁵ RIZO, I. 2003. 718.

¹⁶ Korszun, Olekszij (szerk.): A Kárpátaljai magyarok és németek internálása és deportálása 1944 és 1945 között. Budapest Főváros Levéltára, Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Kárpáti Kiadó, Budapest–Ungvár, 2022. Lásd a 188.sz. dokumentumot, 308–310.

hogy a „görög-katolikus papok majdhogynem egységesen megtagadták az újraegyesítésről szóló Manifesztum aláírását”. Mások mellett **Chira** kanonok is ekkor került fekete listájára, kiemelte **Romzsa Tódor** püspök, **Murányi Miklós** kanonok, **Punka** titkárra is vonatkozó „reakciós beállítottságukat”. Ezt követően az NKVD, a SZMERS látókörébe kerültek, megfigyelés alatt tartották és egy pár év múltán mások mellett Chira főpapot is kiragadták a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye központi testületéből.

Az aposztázia visszautasítása miatt 1949. február 10-én letartóztatták. 1949. augusztus 6-án szovjetellenes agitáció és propaganda vádjával elítélték, de hitében nem tudták megtörni. Tájsetben, Kemeroovszkban és Omszskban raboskodott, és építkezéseken dolgoztatták. 1956-ban hazatért, de 1957 januárjában **Murányi Miklós** (1911–1979) görög-katolikus vikáriusul együtt kitiltották Ukrajna területéről, s így a kazahföldi Karagandába került, ahol az oda száműzött németeket, lengyeleket, litvánokat, letteket, galíciai ukránokat és kárpátaljai ruszinokat pasztorizálta. A meggyilkolt és azóta boldoggá avatott **Romzsa Tódor** utódának hosszú, küzdelmes életpályáját és a térség legnagyobb vallási felekezetének szenvedéstörténetét a nagyszülősi **Riskó**

Chira Sándor

Forrás: <https://www.magyarokurir.hu>
Marianna történész dolgozta fel és készítette a témából sikeres disszertációt.¹⁷ Forrásértékű munkájában hitelesen ábrázolta a főpap töretlen hitét és derűs missziós lelkületét, sztoikus, hősiesség kitarását, részletesen elemezte érték- és közösségteremtő, tanúságtevő szolgálatát. Az egyháztörténész szerint mindkét hazájában (Kárpátalján és száműzetésének helyszínén, a kazahsztáni Karagandában) virágzó egyházi életet hagyott hátra, kiérdemelve helyét a „fehér vértanúk” sorában.

¹⁷ Riskó Marianna: *Chira Sándor munkácsi püspök élete és vértanúsága*. Monográfia, Románika Kiadó, 2017.

Meg kell jegyezni, a kárpátaljai püspök még halála előtt itt ordinálta titokban püspökké az ungvári **Holovács Józsefet** (1924–2000). A fentebb említett **Murányi Miklós** vikárius mellett **Bendász István**¹⁸ (1949–1991) felsőveresmarti görögkatolikus parochus (a későbbiekben kanonok, egyháztörténész) szabadulása után 1957–59-ben biritualista misszionáriusként Karagandában a száműzött németek, ukránok, ruszinok körében misszióját együtt végezték. Ezenkívül segítőtársuk volt a szintén elítélt, majd száműzött bányaafalui parochus, **Sztankaninecz-Hám Antal Ágoston** (1905–) oltártestvérük is.¹⁹

Szent József római katolikus templom (Karaganda)

A legnagyobb főpapi nemes tette a kazahföldi Karagandához fűződik, ahol főleg a deportált, ide száműzött német és lengyel híveivel felépített egy csodálatos római katolikus templomot. A száműzetésben élő püspök 1980 januárjában itt tartotta gyémántmiséjét. 1983. május 23-án bekövetkezett halála után ide temették el földi maradványait.

2017-ben²⁰ egy kutatócsoporttal én is felkerestem az általa 1978 karácsonyán felszentelt Szent József templomot, ami 1999 óta székesegyházi

¹⁸ Bendász Dániel–Bendász István: Helytállás és tanúságtétel. A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye hitvalló és meghurcolt papjai. Ungvár–Budapest, Galéria Ecriture.1994.

¹⁹ Dupka György: Magyar GULÁG–GUPVI-rabok Euráziában, Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1921. 407-409.

²⁰ A pécsi Német Kör által szervezett V. kegyeleti és kutatóutunkat 2017.június 27. – július 8-án többek között Kazahsztán: Karaganda-Szpasszk-Almaati vonalon fejeztük be, amelyről a már idézett Magyar GULÁG–GUPVI-rabok Euráziában c. 2021-ben megjelent könyvemben számoltam be.

rangra emeltetett. Ott-tartózkodásom idején feljegyeztem, hogy „A szentmise végén érkezünk a deportáltak, száműzöttek és volt hadifoglyok templomába. Vidám közösség fogadott minket, a liturgia orosz nyelven zajlott. Akkor itt Szlovákiából érkezett papok, nővérek teljesítettek szolgálatot. Megtudtuk a szlovák Vladimír plébánostól, hogy a jelenlegi közösséget a magyar, német hadifoglyok, internáltak, száműzöttek leszármazottjai alkotják (...)”²¹

Riskó Marianna életrajzíró szerint „Hosszú, áldozatos szolgálatát a Szentszék is méltányolta. 1982. január 16-án II. János Pál pápa hosszú táviratban apostoli áldását és köszöntőjét küldte a 85. életévét betöltő Sándor atyának. Egy évvel később Karagandiban, 86 évesen tüdőrákban elhunyt. Az állami tiltás ellenére tizenöt pap és több ezres tömeg búcsúztatta a rajongva szeretett „páter Alexandert”. 2003. december 8-án a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye hivatalosan is megindította Chira Sándor titkos püspök boldogga avatási eljárását.”²²

Chira Sándor püspök végleges sírhelye, 2008-ban földi maradványait áthozták a karagandai Szent József templom melléköltára alá

A főpappal együttműködött az ungvári **Miskolczy Tivadar**²³ (1910), aki görögkatolikus püspöki levéltáros, iktató és háznagy volt. Őt 1949.

²¹ Dupka, 2021. 409.

²² Riskó Marianna 2017: Chira Sándor hitvalló püspök vértanúságának üzenete. I. II. rész. Új Hajtás 2017., 4-5. szám, XXII évfolyam.

²³ RIZO, I. 2003. 504.

március 5-én ítélték el. 1956-ban tért haza, Ungváron halt meg 1976-ban. Az ugocsa-vidéki Szászfalu szülőtte, **Ruszinkó Miklós**²⁴ (1886) huszti görögkatolikus parochust szintén az aposztázia elutasítása miatt ítélték el 1949. július 29-én. Ábezben halt meg 1955. január 4-én.

A Horthy-rendszerben szolgálatot vállalt és a szovjetek által felelőségre vont köztisztviselők, ügyvédek közül **dr. Kovács János** ungvári ügyvéd meghurcoltatása akkor kezdődött, amikor az NKVD 1948-ban otthonában letartóztatta, majd 25 évi kényszermunkára ítélték. *„Besúgás alapján azzal vádolták, hogy 1931-ben a Felvidék egyik lapjában újságcikket írt, amelyben keményen bírálta a szovjetrendszert és annak módszereit. Büntetését a kazahsztáni Pavlodár; Ekibasztuz, Szarány lágereiben töltötte le. 1956-ban szabadult és hazajutott Kárpátaljára a családjához.”*²⁵

Az SZSZKSZ Állambiztonsági Minisztériumának Kárpátaljai Különtanácsa által 25 évre elítélt (a későbbiekben rehabilitált) kárpátaljai polgárok²⁶ 1948–1951-ben:

- CHIRA Sándor (1897) ungvári kanonok, teológiai tanár, székeskáptalani görögkatolikus vikárius, szentszéki tanácsos, pápai káplán, pápai preláthus, titokban felszentelt püspök. 1949. augusztus 6-án ítélték el.
- CSATLÓS Gyula (1917) szlovák, nagyszőlősi fűrésztelep villanyszerelője. 1948. július 31-én ítélték el.
- CSIKÓS Jenő^{*27} (Szeged, 1915) hadifogolytáborból kiemelt csendőrszázadost 1951. március 13-án elítélték.
- CSÖME Lajos* (Baranyahídvég, 1914) hadifogolytáborból kiemelt csendőrt 1951. március 13-án elítélték.
- DÁVID József* (1919) munkácsi kereskedelmi üzletkötő, katonai kémelhárításnál szolgált. 1951. március 13-án elítélték.
- FÖLDVÁRI Rudolf (1915) ruszin/ukrán, ungvári komornyik, 1948. július 31-én elítélték.
- FÖLDVÁRI Ferenc (1912) ruszin/ukrán, a nagyszőlősi varroda karbantartó technikus. 1948. július 31-én elítélték.
- GERBER József (1927) magyar, munkácsi vagonőr a „Pobeda” artelben. 1950. november 29-én elítélték.

²⁴ RIZO, I. 2003. 615.

²⁵ Lásd a dr. Kovács Jánosról írt szócikket, Rózsás János: GULAG lexikon, Püski Kiadó Kft, Budapest, 2001.

²⁶ A lista Dupka György összeállítása a Dovhanics–Hlanta–Korszun 2003, I. könyv alapján.

²⁷ A csillaggal jelölt nevek szócikkei itt olvashatók, Rózsás János: GULAG lexikon, Püski Kiadó Kft, Budapest, 2001.

- KARBOVANEK Ivan (1922) ruszin/ukrán, Nevicke lakosa, az Ungvári Vasútállomás főkönyvelője. 1949. május 28-án elítélték.
- KOVÁCS György (1916) magyar, a nagyszőlősi poliklinika dolgozója. 1948. július 31-én elítélték.
- Dr. KOVÁCS János, ungvári ügyvédet 1948-ban ítélték el.
- MÉSZÁROS János* (Magyarkeszi, 1916) hadifogolytáborból kiemelt csendőr szakaszvezető volt. 1951. szeptember 29-én elítélték.
- MISKOLCZY Tivadar (1910) szlovák, Ungváron a görögkatolikus püspöki levéltáros iktatója és háznagya. 1949. március 5-én elítélték.
- PÁSZTOR Ferenc, dr. (1880) magyar, beregszászi római katolikus lelkész, főesperes. 1949. július 6-án elítélték.
- RUSZINKÓ Miklós (1886) ruszin/ukrán, huszti görögkatolikus parochus. 1949. július 29-én elítélték.
- SEFCSIK Alajos, dr.* (Máramarossziget, 1909) hadifogolytáborból kiemelt katona Ilosván, a beregi járásban szolgabíró volt. 1950. augusztus 7-én elítélték.
- SEILER Georg (1925) német, kishídvégi lakos, mozdonyvezető. 1950. május 31-én elítélték.
- SEMERAT Herman (1921) német, beregszászi munkás. 1948. december 11-én elítélték.
- SLAJHER Lajos (1909) magyar, királyházi lakos, munkanélküli. 1948. október 30-án elítélték.
- STRÖMPL Lajos (1929) ruszin/ukrán, alsókerepeci tűzoltócsapat tagja. 1950. november 29-én elítélték.
- VASS Sándor (1906) magyar, Nagyszőlősön mézszáros. Elítélték 1948. július 31-én.

Az adatok szerint a „szovjetellenes váddal” 13 nőt vontak felelősségre. Foglalkozásuk: háztartásbeli, munkás, munkanélküli, gazdálkodó, nővér és színésznő.

A budapesti születésű **Rziman Teréz**²⁸ (1897) munkácsi színésznő tíz év szabadságvesztést kapott.

Az ungvári születésű **Manajló Mária Teofília**²⁹ **O.S.B.M.** (1920) Szent Bazil-rendi apácanővér, ápoló kálváriája regénybe illő történetként vált

²⁸ RIZO, I. 2003. 600.

²⁹ RIZO, I. 2003. 470.

ismertté. Ő tudniillik a merénylet áldozatává vált **boldog Romzsa Tódor** püspök ápolója. A püspök meggyilkolása után a merényletet megszervezők minden nyomot igyekeztek eltüntetni, és Manajló Mária személyében bűnbakot találtak, akinek meghurcolása szorosan összefügg a főpásztor ellen kitervelt bűncselekménnyel. Az akkor 27 éves kórházi főnővér a gyilkosság egyik koronatanúja, akit a hatóságok igyekeztek egyházi környezetétől teljesen elszigetelni. Manajló Máriát az NKVD 1948. január 28-án tartóztatta le szovjetellenes tevékenység vádjával. Kijevbe szállították, ahol fél éven át próbálták – eredménytelenül – rábizonyítani azt, hogy részt vett a püspök meggyilkolásában. Az SZSZKSZ Állambiztonsági Minisztériuma Kárpátaljai Különytanácsa 10 év szabadságvesztésre ítélte el 1948. augusztus 21-én. Betegen kerül a Mordvin ASZSZK egyik kórházába. 1955-ben engedik haza. Bekövetkezett haláláig Ungváron nyugdíjas ápolónő.

Az egyházi személyek közül **Sörös (Pivovar) János**³⁰ (1892) munkácsi római katolikus esperes-plébánost, a város képviselőtestületének volt tagját 10 évre ítélték. 1950. október 18-án Tajsetben, a Bajkál-tó melletti 37-es lágerben raboskodott. 1956-ban rokkantan, betegen került haza. Meghalt Munkácson 1958-ban.

A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye 5 lelkipásztora egyenként szintén tíz évi szabadságvesztésben részesült, mert az aposztáziát elutasították. A csoport rangidőse, **Murányi Miklós**³¹ (1911) ungvári görögkatolikus apostoli vikárius, püspöki irodaigazgató, teológiai tanár.

1950. szeptember 6-án elítélték. 1956. május 24-én szabadult, de alig tért haza, a fentebb említett **Chira Sándorral** együtt kitiltották az Ukrán SZSZK területéről. Visszakerült Karagandába. 1957. augusztus 29-én megengedték visszatérését Ungvárra, betegségének gyógykezelése céljából. 1976. július 9-én, mint apostoli vikárius, kijelölte utódjául **Szemedi János** oltártestvérét. 1979. január 12-én meghalt.

Ifj. Bacsinszky Dániel³² (1911) ungvár-ceholnyai görögkatolikus parochus, **id. Bacsinszky Dániel** fia, 1947. október 27-én a **Romzsa Tódor**

Murányi Miklós kanonok

³⁰ RIZO, I. 2003. 754.

³¹ RIZO, I. 2003. 515.

³² RIZO, I. 2003. 175.

püspök elleni merénylet alkalmával koponyaalapi törést, lapockarepedést, bordatörést és lábtörést (térdben mindkét lába eltört) szenvedett, közel három hónapon át kezelték a munkácsi kórházban. 1949. június 21-én tartóztatták le és hoztak ítéletet az ügyében. 1955. február 16-án rokkantan tért haza a kirovográdi területi lágerből. 1968-ig az ungvári margaringyárban dolgozott. 1984. szeptember 15-én agyvérzés következtében halt meg Ungváron.

Bíróság elé állították 1949. május 18-án **Duliskovics Eumén**³³ (1889) munkácsi görögkatolikus parochust. Büntetését Javaszban (Mordvin ASZSZK) töltötte le. 1955-ben hazatért, de az ott szerzett betegség következtében 1958. augusztus 22-én Munkácson meghalt.

1948. február 13–14-én a vádlottak padjára ültették **Lelekács János**³⁴ (1924) havasközi (Ljuta) görögkatolikus segédlelkészt, aki 1955. január 4-én hazatért. Az ungvári makarónigyárban, később a felsődomonyai autójavító műhelyben dolgozott. Az egyház legalizálása után az ungvári székesegyház parochusaként haláláig nyilvánosan gyakorolta papi hivatását.

Szokol János³⁵ (1899) borhalmi (Bobovicse) görögkatolikus parochust 1948. augusztus 21-én ítélték el. Rokkantan tért haza 1954-ben. Itthon letartóztatták illegális lelképásztorkodás vádjával, és ítélet nélkül elmeagyógyintézetbe zárták. 1959-ben került haza. 1976 augusztusában harmadszor is letartóztatták, holmiját elkobozták, de másnap hazaengedték. Ekkor Kazahsztánba utazott és ott római katolikus papként működött (illegálisan) a Volga menti németek között. 1979-ben súlyosan megbetegedett, gyermekei hazahozták, december 21-én Ungváron meghalt.

A Kárpátaljai Református Egyház első képviselőjeként **Horkay Barna**³⁶ (1908) a Keleti Baráti Kör „keménymagjához” tartozó nagyszülősi református lelkész a Sztálinnak írt *Beadvány* egyik szerzője volt. Letartóztatták 1947. október 17-én. A lelkész ellen hat pontban fogalmazták meg a vádat: tagja volt a Véres-féle összeesküvés (?) kárpátaljai sejtjének; tagja az 1946-ban alakult Napkeleti Baráti Körnek³⁷, amely célul tűzte ki Magyarország határainak kiterjesztését keleti irányban, a Szovjetunió rovására; részt vett a zsidók elfogatásában és vagyonuk szétosztásában az SS-ekkel együtt; 1939–44 között tevékeny résztvevője volt az ukránok elmagyarosításának;

³³ RIZO, I. 2003. 324

³⁴ RIZO, I. 2003. 445

³⁵ RIZO, I. 2003. 650

³⁶ RIZO, I. 2003. 281

³⁷ Lásd bővebben, Horkay Barna: A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből. Kom Over En Help Alapítvány, 1998.

1939-től 1944-ig a magyar csendőrség embere volt; részt vett a Sztálinhoz intézett levél megfogalmazásában, mely levél a vallás alapjaira támaszkodik stb. Az SZSZKSZ Állambiztonsági Minisztériuma Kárpátaljai Különtanácsa 1948. május 15-én 7 évi szabadságvesztéssel súlytotta. 1955-ben térhetett haza a fogságból. Ő is folytatta papi hivatását, egészen 1987-ben bekövetkezett nyugdíjaztatásáig.

Az NKVD közreműködésével a Lvovi Vasúti Vonalfőnökség Bírósága 1948–1953-ban 8 kárpátaljai személy ügyével foglalkozott, és 6, 8, 10 évi szabadságvesztést kapott: **Bognár István**³⁸ (1905) ungvári vasutas; **Bergman Hermina**³⁹ nagybocskói közhivatalnok; **Jakab Miklós**⁴⁰ (1896), a helyi vasútállomás kocsirendezője; **Jakubinyi Jenő**⁴¹ (1906), az aknaszlatinai vasútállomás pénztárosa; a bátyúi **Kádár Domokos**⁴² (1924), a Csapi mozdonytérvezető segédje; **Keszler Zoltán**⁴³ (1929) ungvári vasutas; **Sztarovszky Júlia**,⁴⁴ az aknaszlatinai vasútállomás tisztségviselője.

A legutóbb megjelent egyik könyvemben⁴⁵ **Sztarovszky Júlia** kapcsán leírtam, hogy Ungváron találkoztam a fiával, a néhai **Negre Viktorral**. Megtudtam, hogy 1955. április 2-án a karagandi Peszcsanlagban (Песчаный лагерь, Песчанлаг (адрес «п/я ЖЮ-419»)) született, ahol aknaszlatinai születésű édesanyja, Sztarovszky Júlia (1926) töltötte le büntetését. 1953. március 23-án a 27 éves anyját Ungváron a Lvovi Vasúti Vonalfőnökség Bírósága az 58. § 1, 1a, 1g, 2, 10, 14 pontjai alapján szovjetellenes tevékenység vádjával 8 évi javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A karagandi lágerhez közeli munkahelyen ismerkedett meg a budapesti Váradi József (1904) elítélt hadifogollyal, aki repülő hadnagyaként 1943 januárjában hadifogságba került, majd az 58-as § alapján őt is koncepciós perbe fogták. 25 évet kapott, és a karagandi politikai elítéltek büntetőtáborába hurcolták. A már 11 éve itt raboskodó Váradi József elítélt Sztálin halála után szabad mozgáshoz jutott, fogvatartói megengedték, hogy 1954-ben

³⁸ RIZO, I. 2003. 197

³⁹ RIZO, I. 2003. 183

⁴⁰ RIZO, I. 2003. 780

⁴¹ RIZO, I. 2003. 780

⁴² RIZO, I. 2003. 353

⁴³ RIZO, I. 2003. 368

⁴⁴ RIZO, I. 2003. 654

⁴⁵ Dupka György: Magyar GULÁG-GUPVI-rabok Euráziában, Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2021. 412–413.

összeköltözzön Sztárovszky Júliával. Így született meg Viktor Karagandiban. Az akkori szovjet törvények értelmében külföldi állampolgárnak nem engedélyezték a szovjet állampolgárral kötendő házasság hivatalos bejegyzését. Váradi József magyar állampolgár, Sztárovszky Júlia szovjet állampolgárként volt nyilvántartva. Így a közös gyermeküket a leányanaként regisztrált Júliára anyakönyvezték. 1955-ben mindketten amnesztiában részesültek.

Váradi József családját nem vihette magával haza Budapestre. Élettársa, Sztárovszky Júlia, Viktor gyermekével visszatért Aknaszlatinára. Az anyát megfigyelés alá helyezték, a „férjével” történő kapcsolatfelvételt, a családgyegetést a KGB éber őrei a továbbiakban megghiúsították. Évek múltán Aknaszlatinán férjhez ment Negre Györgyhöz, aki nevére vette Viktort. Így lett Negre vezetékneven anyakönyvezve. Ebből a házasságból gyerek nem született, 1972-ben elváltak. A politikai enyhülés következtében újra kísérletet tett volt párja felkutatására. Csupán annyi információhoz jutott, hogy élettársa bekapcsolódott az 1956-os szabadságharcba és a forradalom után nyoma veszett. A későbbiekben Ungváron letelepedett, 1988-ban hivatalosan is rehabilitálták. 2009. augusztus 29-én bekövetkezett haláláig a Karagandiban született Viktor fia ápolta.

A Lvovi Megyei Bíróság **Kares Margit**⁴⁶ (1900) munkácsi lakost, háztartásbelit 10 év szabadságvesztésre ítélte el 1948. április 20-án. Az USZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége felülbíralva a korábbi döntést 1954. október 14-én 7 évi és 6 hónapi szabadságvesztésre módosította.

(Folytatjuk)

⁴⁶ RIZO, I. 2003. 359

